

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО – НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ІМ. Б. Д.
ГАВРИЛИШИНА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Заставний Андрій Романович

РОЛЬ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ В ГЛОБАЛЬНІЙ
ЕКОНОМІЦІ

спеціальність 051 Економіка
освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»
кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконав студент
групи ЕМЕМ-21
Заставний Андрій Романович

підпис
Науковий керівник:
проф. Іващук І. О.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ	
1.1. Історичний розвиток та суть ісламських фінансів.....	7
1.2. Правове регулювання ісламських фінансів	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
2.1. Моделі ісламських фінансів	19
2.2 Ісламський банкінг та його роль в глобальній економіці	25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	
3.1. Інтеграція ісламських фінансів у глобальну економіку	33
3.2. Інноваційні технології в ісламських фінансах та перспективи розвитку	37
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В останні десятиліття глобальна економіка переживає численні трансформації та кризові явища. За таких умов країни та міжнародні організації перебувають в постійному пошуку механізмів стабілізації економічних систем та фінансової інтеграції. Важливою частиною світового фінансового ландшафту стає ісламська фінансова система. Цей сектор більше не обмежується лише клієнтами з мусульманських країн Близького Сходу та Південно-Східної Азії, а успішно завойовує ринки інших регіонів. В умовах зростаючої нестабільності на глобальних фінансових ринках, ісламські фінанси, які ґрунтуються на етичних принципах, забороні на спекуляції та надмірний ризик, пропонують альтернативні рішення для досягнення економічної стабільності та сталого розвитку. Ісламські банки продемонстрували свою здатність протистояти кризам, інколи краще, ніж звичайний сектор, що особливо важливо для інвесторів у сьогоднішньому невизначеному економічному кліматі.

У сучасних умовах викликів, пов'язаних з нерівністю та екологічними проблемами, ісламські фінанси можуть запропонувати нові підходи до вирішення глобальних економічних питань. Разом з тим, під впливом усіх цих процесів змінюється середовище ісламських фінансів, виникають нові виклики та загрози, пов'язані із трансформаціями глобальної економіки. Відповідно, це потребує поглиблення дослідження ролі ісламських фінансів у глобальній економіці, адже завдяки безлічі нових фінансових інновацій і надійній регулятивній підтримці ісламські фінанси все більше інтегруються у глобальні фінансові процеси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці та експерти з різних країн активно досліджують ісламські фінансові системи та їхні механізми. Ісламські фінанси стають предметом вивчення в контексті їх впливу на економічну стабільність, соціальну відповідальність та інклюзивність. Значна частина наукових належить зарубіжним вченим. Серед українських вчених питання ісламських фінансів досліджували І. Іващук, К. Колінець, В. Корнєєв, Н. Кравчук, З. Луцишин, О. Мозговий, Б. Пшик, О. Субочев, О. Юркевич та ін.

Разом з тим, зважаючи на нові виклики глобальної економіки існує потреба в подальших дослідженнях, зокрема щодо гармонізації ісламських фінансів із глобальними фінансовими стандартами та їхньої інтеграції у глобальну економіку. Це й визначає актуальність теми кваліфікаційної роботи та формулювання мети дослідження.

Мета й завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування основних моделей ісламських фінансів у глобальній економіці та практична оцінка їхньої ролі у забезпеченні фінансової стабільності, соціально відповідального інвестування та сталого економічного зростання. Для досягнення мети дослідження поставлено та вирішено наступні завдання:

- з’ясувати суть та історичні аспекти розвитку ісламських фінансів;
- визначити правову основу ісламських фінансів;
- проаналізувати основні моделі ісламських фінансів;
- розкрити роль ісламського банкінгу в глобальній економіці та оцінити вплив ісламських фінансів на національні економіки;
- провести оцінку інтеграції ісламських фінансів у глобальну економіку;
- висвітлити інноваційні технології в ісламських фінансах та окреслити перспективи розвитку.

Об’єктом дослідження є ісламські фінансові системи в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є теоретико-концептуальні положення та прикладні засади інтеграції ісламських фінансів в глобальній економіці.

Методи дослідження. Для досягнення мети і виконання поставлених завдань у кваліфікаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналізу та синтезу – для розгляду основних принципів ісламських фінансів, їх відмінностей від традиційної фінансової системи та вивчення специфіки ісламських фінансових інструментів; теоретичного узагальнення – при обґрунтуванні теоретичних концептів ісламських фінансів; порівняльний метод – при порівнянні ісламської фінансової системи з традиційними фінансовими моделями, а також для оцінки ефективності

ісламських фінансових інструментів у контексті їхньої інтеграції у світову фінансову систему; історичний метод – для вивчення розвитку ісламських фінансів та їх еволюції у глобальній економіці; статистичного аналізу; метод графічної візуалізації.

Інформаційну базу роботи склали аналітичні матеріали фінансових компаній, що працюють у сфері ісламських фінансів, джерела ісламського права, праці зарубіжних та українських вчених, доповіді міжнародних організацій, зокрема Світового банку та МВФ, джерела Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному аналізу ісламських фінансів з позицій їх інтеграції у глобальну економіку з акцентом на їх етичну складову та соціально відповідальне інвестування, зокрема, виявлено та систематизовано ключові принципи ісламських фінансових інструментів, що відрізняють їх від традиційних фінансових систем, а також визначено їхню роль у забезпеченні економічної стабільності та фінансової інклюзії; визначено перспективи подальшого розвитку ісламських фінансів у глобальній економіці та їхній потенціал для забезпечення стійкого економічного зростання і зменшення фінансових ризиків.

Практичне значення роботи. Висновки та рекомендації, які були отримані за результати дослідження, вказують на прикладний характер кваліфікаційної роботи. Отримані результати можуть бути корисними для фінансових установ, які планують розширювати свою діяльність у сфері ісламських фінансів, а також при розробці стратегічних документів, що націлені збалансувати економічний розвиток з етичними та соціально відповідальними принципами.

Апробація результатів дослідження. За темою кваліфікаційної роботи опубліковано статті: Іващук І.О., Заставний А.Р. Цивілізаційні детермінанти та історичні виклики стабільності на Близькому Сході. Економічний простір. 2023. № 186. С. 7-12; Заставний А.Р., Іващук О.В. Сучасні тренди економічної дипломатії України на Близькому Сході. Вісник Хмельницького національного

університету. Економічні науки. 2024. № 1. С. 415-421.

Структура роботи є логічною та складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, 2 додатків на двох сторінках. Обсяг літератури становить 50 найменувань на 5 сторінках. Основний обсяг роботи становить 46 сторінок комп'ютерного тексту, містить 9 таблиць, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ

1.1. Історичний розвиток та суть ісламських фінансів

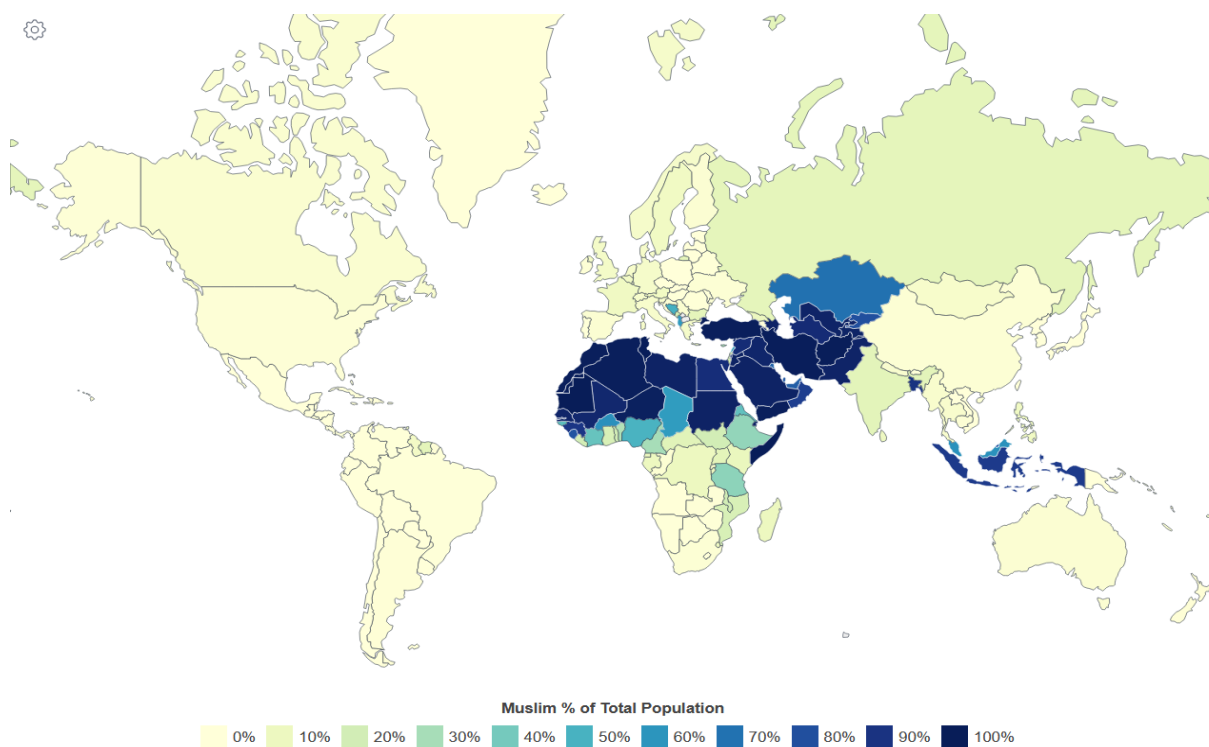
Процеси глобалізації стали причиною різноманітних змін у світовій економіці, змінивши світовий порядок, появи нових акторів у міжнародних економічних відносинах та зміни роді регіонів у вирішенні глобальних проблем, що проявляється через розширення їхньої присутності на світових ринках. Така регіональна інтеграція є наслідком посилення ключових аспектів глобальної взаємодії, серед яких: зростання міграційних потоків, включаючи трудову міграцію; поширення ділової активності та формування нових бізнес-зв'язків; розвиток інфраструктури, зокрема транспортної і логістичної. Різні регіони світу займають неоднакові позиції у глобальній системі. Одні з них характеризуються високим рівнем ВВП на душу населення, ефективними соціальними системами, розвинутою освітою та інноваційними технологіями. Інші, хоча й демонструють швидке економічне зростання, мають суттєві виклики у соціальному та екологічному розвитку. Проте, з огляду на зусилля, спрямовані на досягнення Цілей сталого розвитку, спостерігається прогрес у кожному регіоні, хоча рівень цього прогресу може значно варіюватися між країнами. Є регіони, для яких характерною ознакою є фінансова інтеграція через формування системи ісламських фінансів.

Ісламські фінанси мають глибоку та давню традицію, будучи найпомітнішим досягненням ісламської економіки, хоча їхнє історичне коріння та еволюція все ще недостатньо вивчені, особливо в контексті цивілізаційних характеристик. Це помітно навіть у науковому світі арабських країн, де нечасто зустрічаються спроби глибокого аналізу виникнення ісламських фінансів з часів раннього ісламу. Дослідники ісламських фінансів зазначають, що «у літературі на цю тему ми, як правило, не знаходимо відомостей про банківську справу та фінанси раніше другої половини XX століття» [32]. Проте, в останні десятиліття

ісламські фінанси почали займати все більше місця в міжнародній фінансовій системі, розвиваючись як альтернативна модель ведення бізнесу.

Подібно до традиційної банківської системи, сучасні ісламські фінанси виникли на основі практик позичання та фінансування комерційної діяльності, які існували ще у давні часи. Місто Мекка, де було відкрито Коран пророку Мухаммеду, вже до ісламу було міжнародним торговельним центром. Мешканці потребували фінансування для ведення своїх торгових справ. Ті, хто мав надлишкові кошти, надавали капітал торговцям і ділили прибуток. Сам Пророк, до початку своєї пророчої місії, займався торгівлею та подорожував з фінансовим капіталом Хадіджі, яка надавала йому фінансування на основі мударіба (модель, за якою один партнер надає капітал, а інший займається бізнесом). Ісламська фінансова система відрізняється тим, що замість відсотків у ній застосовується модель розподілу прибутків і збитків.

Традиційно регіоном розвитку ісламських фінансів був Близький Схід, що пов'язане із чисельністю населення, що сповідує іслам. Іслам залишається домінуючою релігією в арабських країнах (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Карта розподілу країн за часткою мусульманського населення [40]

Однак дослідження показують, що чимало інших країн також мають значну кількість мусульман, причому найбільша кількість послідовників ісламу зосереджена не в арабському світі чи на Близькому Сході. Найвища концентрація мусульманського населення знаходиться в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. За показником «частка мусульман у загальній кількості населення» вирізняються країни арабського світу та Близького Сходу (наприклад, у Туреччині іслам сповідує 99,2% населення). Разом з тим, за прогнозами, «...річний приріст мусульманського населення в регіоні Близький Схід – Північна Африка становитиме 1,4% між 2020 і 2030 роками порівняно з 1,8% між 2010 і 2020 роками та 2,1% між 2000 і 2010 роками» [40]. Принципи ісламського фінансового права базуються на Шаріаті.

У ранній період ісламська економіка ґрунтувалася на формі партнерства, відомого як мударіба, де один партнер надавав капітал, а інший здійснював бізнес-операції. Також широко застосовувалася форма мушарака – співпраця, заснована на спільному капіталі та ризиках.

Сучасний розвиток ісламських фінансів почався у другій половині ХХ століття, коли виникла потреба в альтернативі традиційним фінансовим системам. У 1960-х роках було засновано перший ісламський банк в Єгипті – Mit Ghamr Savings Bank. Він працював за принципами, які відповідали Шаріату, не стягуючи відсотки за кредити і замість цього розподіляючи прибутки між учасниками.

У 1970-х роках виникли перші міжнародні ісламські фінансові установи, такі як Ісламський банк розвитку (Islamic Development Bank, IDB), створений у 1975 році для підтримки розвитку країн-членів ОІС (Організація ісламської співпраці). У цей період багато мусульманських країн почали створювати національні ісламські банки, зокрема в ОАЕ, Саудівській Аравії та Кувейті.

Після 1990-х років ісламські фінанси почали швидко розвиватися на глобальному рівні. Було розроблено широкий спектр ісламських фінансових продуктів, включаючи сукук (ісламські облігації), такфул (ісламське страхування) та ісламські інвестиційні фонди. Важливу роль у цьому процесі

відіграли міжнародні фінансові центри, такі як Лондон і Дубай, які запровадили регулювання для ісламських фінансових операцій. Водночас, зростає інтерес до ісламських фінансів зі сторони навчальних, наукових та дослідницьких установ, основні із яких наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

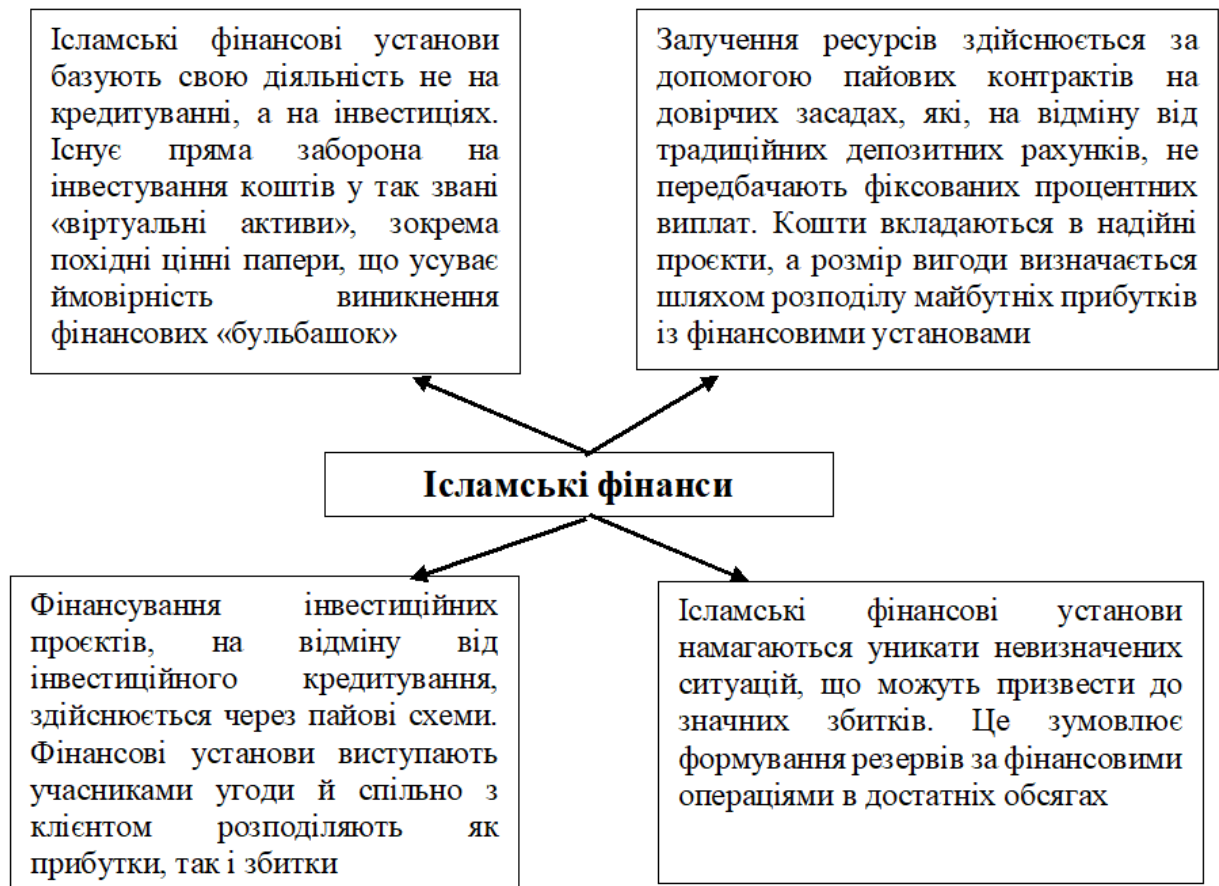
Дослідницькі та навчальні установи, які пов’язані з ісламськими фінансами [11]

Організація	Місце розташування
Islamic Economic Institute (International Centre for Research in Islamic Economics); King Abdulaziz University; Islamic Research and Training Institute (IRTI); Islamic Development Bank (IDB)	Джидда (Саудівська Аравія)
Institute of Islamic Banking and Insurance; Institute of Islamic Finance; Islamic Finance Advisory and Assurance Services	Лондон (Великобританія)
International Centre for Education in Islamic Finance (INCEIF); Islamic Finance Training (IFT); Centre for Islamic banking and Finance Training	Куала-Лумпур (Малайзія)
Ethic Institute of Islamic Finance; Islamic Finance Academy	Дубай (ОАЕ)
Islamic Finance Institute of South Africa	Кейптаун (ПАР)
Centre for Islamic Finance of Bahrain, Institute of Banking and Finance (BIBF)	Манама (Бахрейн)
Centre for Banking and Financial Studies	Доха (Катар)
Securities and Exchange Organization	Тегеран (Іран)

Професор Б. Пшик виділяє низку особливостей, які характерні для ісламських фінансів (рис. 1.2), при цьому зазначає, що «на даний час ісламські фінансові установи виконують практично всі традиційні операції – депозитні і кредитні, страхові, розрахунково-касові, здійснюють облік і переоблік векселів, інвестують кошти у промисловість, сільське господарство, торгівлю, а також фінансують соціальні проекти» [12].

Попри успіхи, ісламські фінанси стикаються з викликами, такими як стандартизація правил, недостатня ліквідність на ринках, а також потреба в

підвищенні фінансової грамотності та обізнаності серед населення. Однак ісламські фінанси мають великий потенціал для зростання завдяки інтеграції нових технологій, таких як фінтех, а також посиленню співпраці на глобальному рівні. Цей розвиток продовжує формувати ринок ісламських фінансів, який стає важливим гравцем у глобальній економіці, пропонуючи унікальні рішення для сталого та етичного фінансування.

Рис. 1.2. Особливості ісламських фінансів [12]

Ісламські фінанси набули популярності не лише в мусульманських країнах, але й в Європі, Азії та Африці, де їх приймають як альтернативу традиційній банківській системі. Сьогодні глобальні активи ісламських фінансів перевищують 3 трильйони доларів США, і очікується, що вони продовжать зростати завдяки попиту на етичні та сталий фінансові продукти. Багато західних банків та фінансових установ почали впроваджувати ісламські фінансові інструменти, стимульовані сприятливими законодавчими змінами. Цей процес

активізувався після фінансової кризи 2008 року, коли увага до етичних аспектів банківської діяльності зросла. З цього приводу українські науковці зазначають, що «ісламські фінансові установи довго критикували за надмірну консервативність, коли йшлося про фінансові інновації, але згодом вони відчували свою правоту, коли криза субстандартних запозичень у 2007 році вразила більшу частину традиційного банківського сектору. Водночас ісламський банківський сектор показав зростання на 33%» [11]. Основні центри ісламських фінансів розташовані у різних частинах світу, і кожен регіон робить вагомий внесок у розвиток цієї галузі. Серед найбільш важливих центрів варто виділити наступні:

1. Країни Ради співробітництва Перської затоки (GCC). Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Кувейт і Катар є одними з лідерів в ісламських фінансах. Саудівська Аравія, наприклад, має один із найбільших ісламських банків світу – Al Rajhi Bank. Разом з ОАЕ та Катаром вони контролюють значну частину глобальних ісламських активів, що охоплюють і банківські послуги, і ринок ісламських облігацій (сукук). ОАЕ, зокрема, продовжує інвестувати у розвиток фінансових технологій для підвищення конкурентоспроможності ісламських банківських продуктів.

2. Малайзія. Ця країна є основним центром ісламських фінансів у Південно-Східній Азії та ключовим гравцем у глобальному ринку сукук. Малайзійські банки, що діють відповідно до норм шаріату, становлять близько чверті загального фінансового сектора країни. Малайзія також є одним із засновників Міжнародної ради ісламських фінансових послуг (IFSB), яка встановлює стандарти для галузі на глобальному рівні.

3. Індонезія. Хоча більшість населення країни сповідує іслам, ринок ісламських фінансів тут ще розвивається. Проте в останні роки відбувається активна консолідація банків, що діють на основі шаріату. Індонезія також стала піонером у випуску «зелених» ісламських облігацій, що демонструє інтеграцію екологічних та фінансових стандартів у цю сферу.

4. Північна Африка. Такі країни, як Єгипет, Марокко та Туніс, активно включаються в розвиток ісламських фінансів. Наприклад, Єгипет у 2023 році

випустив перший ісламський сукук, а Марокко з 2017 року поступово дозволяє роботу ісламських банків. Ці країни вбачають у шариатських фінансових інструментах потенціал для залучення міжнародних інвесторів.

5. Велика Британія. Лондон став важливим фінансовим хабом для ісламських фінансів на Заході. У 2014 році країна випустила перші ісламські облігації в Європі. Велика Британія також є важливим центром для міжнародних ісламських банків, що сприяє розширенню впливу ісламських фінансів у глобальній економіці.

Ці регіони демонструють активний розвиток ісламських фінансів і мають значний потенціал для подальшого зростання, адаптуючи шариатські принципи до потреб глобальних фінансових ринків.

1.2. Правове регулювання ісламських фінансів

Дотримання законів шаріату є наріжним каменем ісламських фінансів. Він гарантує, що фінансова практика відповідає принципам, викладеним у ісламському праві. Ісламське право, відоме як шаріат, є комплексною системою релігійних та правових норм, яка охоплює всі аспекти життя мусульман. Воно ґрунтується на двох фундаментальних джерелах: Корані – священній книзі ісламу, та Сунні – збірці висловлювань і прикладів пророка Мухаммеда. Ці джерела формують основу для законодавства, моральних та етичних норм, які мусульмани повинні дотримуватися. Окрім Корану і Сунни, існують ще дві важливі правові практики: іджма, що є досягненням консенсусу між вченими-юристами щодо конкретних правових питань, і кіяс – судження за аналогією, яке дозволяє поширювати існуючі норми на нові ситуації на основі подібності між ними. Шаріат регулює не лише релігійні обов'язки, але також охоплює такі сфери, як сімейне право, комерційні й фінансові відносини та кримінальне право. Ключовим аспектом дотримання шаріату є розробка фінансових продуктів і послуг, які дотримуються цих принципів.

Зважаючи на численні цивілізаційні виклики та релігійні особливості регіону, включно з необхідністю дотримання законів шаріату, інвестори, які планують вести бізнес на Близькому Сході або співпрацюють із місцевими партнерами, повинні залучати фахівців, які не лише володіють арабською мовою, а й мають досвід роботи із законами шаріату. Перш ніж приймати рішення про відкриття бізнесу в країнах, де діють норми шаріату, важливо розуміти їхні типи та ступінь практики в кожній конкретній державі. Закони шаріату можуть мати різні рівні впливу залежно від країни: від повного застосування шаріату як основного правового кодексу, як це відбувається в Саудівській Аравії, до часткової адаптації в певних сферах, таких як фінансове законодавство в ОАЕ чи Кувейті. Розуміння різниць у застосуванні законів шаріату є важливим для ефективного бізнесу в регіоні, оскільки це допомагає враховувати правові та етичні обмеження при прийнятті рішень.

Крім того, під час розробки продуктів чи програм, що відповідають нормам шаріату, необхідно зважати на межі та вимоги, які висуває клієнт. Закони шаріату регулюють фінансові операції, контракти, а також обмежують певні види діяльності, зокрема забороняючи відсоткові платежі (риба), інвестування в заборонені галузі (хар'ам) та інші практики, які суперечать ісламським етичним стандартам. Тому знання законодавчих особливостей і їх адаптація під потреби конкретного ринку можуть бути вирішальними для успіху бізнесу на Близькому Сході. Країни можуть застосовувати закони шаріату одним із кількох способів:

- класичний (загалом): згідно з цією системою класичний закон шаріату формально вважається еквівалентом національного права та регулює його суть у всій країні;
- класичний (деякі території): класичні закони шаріату практикуються на деяких територіях, але не в усій країні;
- лише для мусульман: закони шаріату застосовуються лише до мусульман;
- змішаний: існує окрема світська правова система, але на неї певним чином впливає шаріат.

Компанії, що діють відповідно до шаріатського права, повинні дотримуватися низки специфічних вимог, включаючи регулювання контрактів та прав власності. Вони уникають участі в галузях, що не відповідають етичним нормам ісламу, таких як виробництво алкоголю. Дотримання норм шаріату контролюється фетвами та спеціальними релігійними радами, які складаються з науковців і експертів у галузі ісламського права. Ці ради створюються як на місцевому, так і на національному рівнях, наприклад, у незалежних ісламських центрах, університетах, а також у державних органах – зокрема в Саудівській Аравії діють державні ради фетв. Компанії, що дотримуються принципів шаріату, також підпадають під специфічні податкові та регуляторні вимоги, що надає їм стабільність на ринку та особливі етичні переваги. Проте, суворе дотримання норм шаріату може обмежувати їхню конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Наприклад, у Саудівській Аравії новий план розвитку Національного центру конкурентоспроможності спрямований на реформування регуляторного середовища для адаптації до сучасних глобальних тенденцій, що базуються на ефективності, стійкості та інклюзивності.

Проаналізуємо на прикладі Ethis Malaysia використання цих принципів. Ethis Malaysia застосовує принципи шаріату у своїх фінансових та інвестиційних продуктах, зосереджуючись на етичних і справедливих угодах відповідно до ісламського права. Вони використовують інструменти, такі як Мушарака (спільне підприємництво), для забезпечення прозорості та дотримання стандартів, встановлених AAOIFI (Міжнародною організацією бухгалтерського обліку і аудиту для ісламських фінансових установ). Компанія також забезпечує, що кожен інвестиційний проект має шаріатський висновок, підтверджуючи його відповідність ісламським нормам. Юсуф Султан є сертифікованим шаріатським радником і аудитором (CSAA) від AAOIFI, Бахрейн, а також майстром-тренером AAOIFI [42]. Він має ступінь магістра з ісламських фінансів від INCEIF, Малайзія, і завершив навчання як муфтії в області шаріату та ісламського права у Джамія Шарія Малібаг, Дакка. Він також зареєстрований шаріатський радник у Комісії з цінних паперів Малайзії і сертифікований фахівець з ісламських

фінансів (CIFE) від Ethica, Дубай. Юсуф консультує установи в кількох країнах, включаючи Малайзію, Індонезію, Південну Африку, ОАЕ та Бангладеш.

Шаріатський радник проводить перевірку бізнесової діяльності та фінансових показників емітента відповідно до стандартів ААОIFI та рішень Консультативної ради з шаріату Комісії з цінних паперів Малайзії. Додатково аналізуються ключові документи, надані Ethis та емітентом, для проведення якісної перевірки кампанії зі збору коштів. Перевіряються такі документи: огляд бізнес-моделі (Pitch Deck), останні управлінські звіти, форма перевірки відповідності шаріату, шаблон договору (договори з емітентом, LLP, акціонерів). Основним контрактом є Мушарака – угода між сторонами щодо об'єднання активів, праці або зобов'язань для отримання прибутку, який розподіляється між учасниками відповідно до узгодженого коефіцієнта. Це здійснюється через звичайні акції) або акції, які мають додатковий процес незалежного зобов'язання. Після схвалення кампанії шаріатський радник видає висновок, що описує деталі кампанії, процес перевірки та іншу релевантну інформацію. Висновок доступний на сторінках окремих кампаній. Первинну перевірку відповідності проводить радник, після чого забезпечується відповідність на всіх етапах кампанії. Можуть бути додаткові вимоги або рекомендації для окремих кампаній. У разі змін ситуацію оцінює радник, і відповідні заходи приймаються для збереження відповідності. Сторони можуть звертатися із запитаннями. Закат розглядається як приватна справа, тому інвестори мають автономію у його розподілі. Водночас емітенти мають декларувати свої коефіцієнти закату, щоб інвестори могли врахувати цю інформацію.

Важливими в ісламських фінансах є серія фондових індексів FR IdealRatings Islamic Indices, створених для інвесторів, які бажають вкладати кошти у компанії, що відповідають етичним принципам ісламських фінансів. Ці індекси розроблені у партнерстві з IdealRatings та FTSE Russell та пропонують інвесторам глобальний огляд ринків, водночас забезпечуючи відповідність нормам Шаріату. Компанія IdealRatings спеціалізується на перевірці інвестиційної діяльності на відповідність нормам Шаріату. Вона використовує

власні алгоритми та дослідницький підхід для аналізу компаній, перевіряючи, чи відповідає їхня діяльність ісламським етичним вимогам. Компанія відстежує понад 30 джерел доходів, щоб гарантувати, що компанії не беруть участь у заборонених галузях. IdealRatings займає ключові позиції у сфері ісламських фінансів, надаючи рішення для скринінгу на відповідність Шаріату, тому не лише підтримує етичні інвестиції, але й надає надійні фінансові інструменти для оцінки ринкової ефективності, створюючи баланс між релігійними цінностями та фінансовими можливостями. FTSE Russell є одним із провідних світових розробників індексів, що є частиною London Stock Exchange Group (LSEG). Вона відома своїм багаторічним досвідом у створенні індексів, які використовуються для інвестиційних стратегій та фінансових продуктів.

Основною перевагою індексів є ретельний скринінг компаній. Він включає перевірку на відповідність принципам Шаріату, наприклад, заборону на діяльність, пов'язану з відсотками, азартними іграми, алкоголем та іншими невідповідними практиками. Це дозволяє інвесторам бути впевненими, що їхні вкладення узгоджуються з ісламськими етичними нормами. Варто зазначити, що для ісламських фінансів репутація відіграє дуже важливе значення.

Ісламські індекси служать еталоном для інвестиційних фондів, фінансових продуктів і портфелів, орієнтованих на відповідність нормам Шаріату. Інвестори можуть використовувати ці індекси для порівняння результативності своїх інвестицій з ринковими стандартами, які відповідають ісламським принципам. Ці Індекси допомагають розробляти нові фінансові продукти, зокрема ісламські інвестиційні фонди, ETF та інші фінансові інструменти, що відповідають нормам Шаріату, тому вони стають основою для таких продуктів, забезпечуючи етичні рамки для інвестування. Таким чином, за рахунок глобального охоплення, індекси забезпечують інтеграцію ісламських фінансів в глобальну економіку та з міжнародними ринками, сприяючи більш широкому використанню ісламських фінансових інструментів і доступу до них у різних регіонах.

Однак ісламські фінанси також стикаються з викликами, пов'язаними з різницею в трактуванні принципів Шаріату між різними країнами, а також

необхідністю гармонізації стандартів інтернаціонального фінансового ринку та ісламських фінансів. Перспективи розвитку полягають у вдосконаленні правової бази, створенні більш ефективних механізмів нагляду та збільшенні інформованості громадськості про переваги ісламських фінансів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

2.1. Моделі ісламських фінансів

За останнє десятиліття ісламська фінансова індустрія швидко розвивалася, зростаючи на 10-12% щорічно. Сьогодні фінансові активи, що відповідають шаріату, оцінюються приблизно в 2 трильйони доларів США, охоплюючи банківські та небанківські фінансові установи, ринки капіталу, грошові ринки та страхування. Ісламське фінансування, враховуючи специфічні релігійні обмеження та принципи, потребує особливих механізмів для проведення фінансових операцій. Нижче представлені основні види фінансових угод, що відповідають вимогам шаріату, та формують моделі ісламських фінансів:

1. Мудараба (партнерство з розподілу прибутків і збитків)
Мудараба – це угода, за якою один партнер, фінансист (раб-ул мал), надає капітал, а інший партнер, мударіб, здійснює управління та інвестування цього капіталу. Прибуток, отриманий від інвестицій, ділиться між сторонами згідно з попередньо обумовленим відсотковим співвідношенням. У випадку збитків відповідальність несе виключно фінансист, якщо тільки мударіб не припустився помилки або недбальства.

2. Мушарака (спільне підприємство з розподілом прибутків і збитків)
Мушарака – це форма партнерства, за якої всі учасники вносять капітал і ділять як прибутки, так і збитки на пропорційній основі. Існують два основних різновиди таких підприємств:

- зменшуване партнерство: використовується здебільшого для придбання нерухомості. Банк та інвестор спільно купують майно, після чого банк поступово передає свою частку інвестору в обмін на регулярні виплати;

- постійна мушарака: це безстрокове партнерство, яке продовжується доти, доки всі сторони погоджуються підтримувати проєкт. Найчастіше

використовується для довгострокового фінансування.

3. Іджара (лізинг). Іджара – це фінансова угода, за якою лізингодавець, що володіє активом, надає його у користування лізингоодержувачу в обмін на регулярні орендні платежі. Після завершення періоду лізингу право власності на актив може бути передано лізингоодержувачу за умови виконання всіх фінансових зобов'язань.

Ці типи угод відображають основні принципи ісламських фінансів, серед яких важливим є уникнення ризикованих спекуляцій та забезпечення справедливого розподілу результатів співпраці між усіма учасниками. Структура ісламських фінансів представлена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура ісламських фінансів *

Компонент	Опис
Ісламські банки	Центральна складова, що пропонує продукти, які відповідають Шаріату: мударіба (партнерство капітал-управління), мушарака (партнерство капітал-корпоративні зусилля), мурабаха (торгівля з націнкою).
Ісламські ринки капіталу	Ринки, які надають можливості через акції та активи. Суверенні сукук (ісламські облігації) використовуються для фінансування інфраструктури та підтримки підприємництва.
Ісламське страхування (Такфул)	Система солідарного страхування, де учасники спільно покривають ризики через створення фонду. Базується на принципах взаємодопомоги.
Соціальне фінансування	Захят, вакф та кард хасан – інструменти, які спрямовані на соціальну допомогу, перерозподіл багатства та підтримку нужденних.
Фінансові принципи	Заборона ріба (відсотків), розподіл ризику між сторонами, прив'язка фінансових операцій до реальних активів, заборона угод з високою невизначеністю (гаррар).

*Складено автором

Основна відмінність між звичайними фінансами та ісламськими полягає в тому, що деякі практики та принципи, які використовуються в звичайних

фінансах, суворо заборонені законами шаріату.

Ісламська фінансова система – це не лише грошові потоки як у класичній фінансовій системі, де відбувається перерозподіл коштів. Дослідники щораз частіше акцентують на впровадженні принципів ESG в ісламську фінансову систему, оскільки вони (певною мірою і принципи, і система) спрямовані на вирішення соціальних та екологічних проблем [24]. Зокрема, ісламська фінансова система спрямована на реалізацію соціальної мети та досягнення добробуту спільноти. І відповідно вона є соціально інклюзивною в контекст як і релігійних, так і моральних міркувань, на відміну від традиційної фінансової системи. У табл. 2.2 наведено основні відмінності між ісламськими фінансами і традиційними.

Таблиця 2.2

Основні характеристики ісламських фінансів і традиційних фінансів*

Характеристика	Ісламські фінанси	Традиційні фінанси
Основний принцип	Відповідність законам шаріату (ісламський закон)	Прибутковість, і ризикостійкість
Заборонені види фінансових угод	Заборонені угоди, що містять ріба (riba), спекуляцію та інші заборонені елементи	Будь-які фінансові угоди дозволені, доки вони не суперечать законам країни та етиці
Основні продукти та інструменти	Мурабаха (продаж за відсотковими надбавками), йогорташт (спільна участь у проекті), сукук (ісламські облігації), ісламські банки та страхові компанії	Кредити, депозити, акції, облігації, деривативи та інші традиційні продукти й інструменти
Інвестиційна етика	Соціальна відповідальність, заборона інвестування в алкоголь, свинину, гральний бізнес та інші заборонені сектори	Аналіз дохідності та ризику як основа прийняття інвестиційних рішень
Розподіл ризику та прибутків	Спільний розподіл ризику та прибутків між фінансовими учасниками (модель мурабаха)	Прибуток та ризик пропорційні до обсягу капіталовкладень і кількості контрактів
Підтримка благодійності та соціальних проєктів	Підтримка благодійності, допомога у справедливому розподілі багатства та потребуючим	Розробка корпоративних програм соціальної відповідальності та благодійництва

*Складено автором.

Разом з тим, поділяємо думку науковців, що «...ісламські фінанси базуються на традиціях і тісно пов'язані з приписами та заборонами, що містяться в шаріаті, але вони відкриті для інновацій, розвитку та сприйняття, здатності адаптуватися до інноваційних фінансових рішень і сучасних технологічних інновацій» [37].

Ісламські фінанси суворо відповідають законам шаріату. Сучасні ісламські фінанси базуються на ряді заборон, які не завжди є незаконними в країнах, де працюють ісламські фінансові установи:

1. Сплата або стягнення відсотків. Іслам розглядає позику з відсотковою виплатою як експлуаторську практику, яка сприяє позикодавцеві за рахунок позичальника. Відповідно до законів шаріату відсотки є лихварством (риба), яке суворо заборонено.

2. Інвестиції в підприємства, які займаються забороненою діяльністю. Деякі види діяльності, такі як виробництво та продаж алкоголю чи свинини, заборонені ісламом. Ці дії вважаються харамом або забороненими. Тому інвестувати в таку діяльність також заборонено.

3. Спекуляція (maisir). Шаріат суворо забороняє будь-яку форму спекуляції або азартних ігор, які називаються майсир. Таким чином, ісламські фінансові установи не можуть брати участь у контрактах, у яких право власності на товари залежить від невизначеної події в майбутньому.

4. Невизначеність і ризик (гарар). Правила ісламських фінансів забороняють участь в контрактах з надмірним ризиком і/або невизначеністю. Термін gharar вимірює законність ризику або невизначеності в інвестиціях. Gharar спостерігається з похідними контрактами та короткими продажами, які заборонені в ісламських фінансах.

На додаток до вищезазначених заборон, ісламські фінанси базуються на двох інших ключових принципах:

- Суттєва остаточність транзакції, тобто кожна транзакція має бути пов'язана з реальною базовою економічною операцією.
- Розподіл прибутків/збитків. Сторони, які укладають контракти в

ісламських фінансах, ділять прибуток/збитки та ризики, пов'язані з транзакцією. Ніхто не може виграти від угоди більше, ніж інша сторона.

Одним із елементів ісламських фінансів є закят – він буквально означає «очистити» і згадується в численних віршах Коран. Закят становить 2,5% від загального сукупного багатства протягом року, і його зобов'язані сплачувати всі мусульмани, які володіють багатством і майном, що перевищує мінімальний поріг або нісаб. Поріг у пророчій традиції становить 87,48 грамів чистого золота або 612,36 грамів срібла, і значення може змінюватися щороку, оскільки ціна на золото та срібло коливається. Закят потрібно сплачувати за чотири види багатства: сільськогосподарську продукцію, тварин, торгові товари та гроші, які включають фінансові активи, такі як готівка, облігації, акції, заощадження та позики. Закят можна виплачувати в будь-який час місячного року, але багато мусульман платять свої внески в Рамадан, оскільки це місяць збільшення благословень. В ісламі розподіл закяту обмежено певними групами, які мають право на його отримання. Ці групи визначені в Корані (9:60).

Прикладом могут бути LaunchGood – глобальна краудфандингова платформа, створена спеціально для мусульманських спільнот [50]. Вона була заснована у 2013 році в США і надає можливість людям з усього світу підтримувати проекти, ініціативи та благодійні кампанії, які відповідають ісламським цінностям. LaunchGood допомагає зібрати кошти для різних ініціатив, таких як гуманітарні проекти, освітні програми, бізнес-починання, культурні події та інші соціальні проекти. ми працюємо з різноманітною групою розробників кампаній по всьому світу.

Будь-яка кампанія, яка приносить користь бідним і нужденним мусульманам, вважається перевіреною закятом. Приклади перевірених кампаній у цій категорії: харчова допомога малозабезпеченим; допомога малозабезпеченим сиротам; їжа/притулок/медичні засоби для біженців; свердловини для води в районах із посухою або в регіонах, які переживають кризу чистої води; освітні програми для біженців; проекти розвитку роботи/навичок, щоб допомогти бідним і нужденним уникнути бідності; вартість

виробництва та розподілу продовольства в зонах бойових дій; одержувачі цієї категорії мають бути мусульманами. До проектів, які не відповідають вимогам, належать: загальні кампанії спонсорства дітей-сиріт та загальні водні проекти. З огляду чисельність мусульманського населення у світі, закят зараз є однією з основних форм передачі багатства бідним і глобальним явищем. Ефективно реалізований, він може стати потужним економічним важелем у країнах з мусульманською більшістю, а також у мусульманських громадах меншин повсюди. Як і всі великомасштабні програми, вона потребує ефективного планування та управління. Разом з тим, ідея про те, що закят можна пов'язати з Цілями сталого розвитку ООН (ЦСР), також набуває популярності.

Зважаючи на те, що моделі ісламських фінансів змушені інтегруватися в глобальну економіку, розглянемо приклад, які успішно пройшли такі трансформації, на прикладі фінансової компанії Guidance Residential, яка була заснована в 1999 році в США. Ця компанія спеціалізується на наданні ісламського фінансування житла, а її метою є забезпечити мусульманам, які проживають у США, можливість купівлі житла відповідно до норм шаріату. Guidance Residential розробила унікальну модель фінансування під назвою «Мушарака Мутанакіса» (Зменшувальне партнерство), яка дозволяє спільне володіння нерухомістю з поступовим викупом частки компанії. Її модель відрізняється від традиційних банківських кредитів, оскільки вона враховує принципи етичного фінансування, такі як розподіл ризиків, захист активів, відсутність штрафів за дострокове погашення, а також гуманне ставлення до прострочених платежів. Особливістю діяльності компанії є те, що її послугами можуть скористатися як мусульмани, так і немусульмани. Протягом останніх двох десятиліть компанія суттєво збільшила свій портфель і стала провідним постачальником ісламського фінансування житла у США. Guidance Residential забезпечила фінансування на суму понад 10 мільярдів доларів, допомагаючи більше ніж 40 000 сімей досягти своєї мети володіння житлом. Незалежна рада з шаріату відіграє ключову роль у забезпеченні справжньої відповідності фінансових продуктів ісламським принципам. До складу ради входять експерти

з ісламського права та фінансів, які забезпечують надання консультацій та здійснюють контроль за продуктами та послугами компанії. Щорічний аудит процедур і послуг компанії гарантує дотримання ісламських принципів, а також надається консультаційна підтримка у разі потреби. Наявність такої ради зміцнює довіру до ісламських фінансових установ.

Наприклад, Al Rajhi Bank – один із найбільших ісламських банків у світі, який розташований у Саудівській Аравії, пропонує чотири моделі ісламського фінансування, мурабаха, іджара, мушарака (Al Rajhi Bank використовує цю модель для фінансування будівництва або бізнес-проектів) та такафул (використовує цю модель для надання страхових послуг у відповідності до ісламських принципів).

Таким чином, ісламські фінанси пропонують унікальний підхід до управління фінансами, інтегруючи етичні цінності та соціальну відповідальність. Вони дозволяють брати участь у фінансовій діяльності без порушення релігійних переконань, акцентуючи на справедливості, прозорості та відповідальному інвестуванні, і спрямовані на створення більш рівноправної та інклюзивної фінансової системи.

2.2. Ісламський банкінг та його роль в глобальній економіці

З іншого боку, ісламський банкінг прийшов, щоб банківські операції відповідали ісламському праву. Хоча цей принцип може здатися новим, він базується на принципах ісламського права, що сягає понад 1400 років тому. Проте ісламські банківські продукти та послуги з'явилися на Близькому Сході в 1970-х роках. Першою безвідсотковою фінансовою установою, що носила назву «банк», був Nasser Social Bank, заснований у Єгипті в 1971 році. Це був перший випадок, коли уряд ісламської країни звернув увагу на створення безпроцентної установи. Цілі Nasser Social Bank були по суті соціальними з точки зору досягнення соціальної солідарності для всіх членів суспільства, щоб вони могли

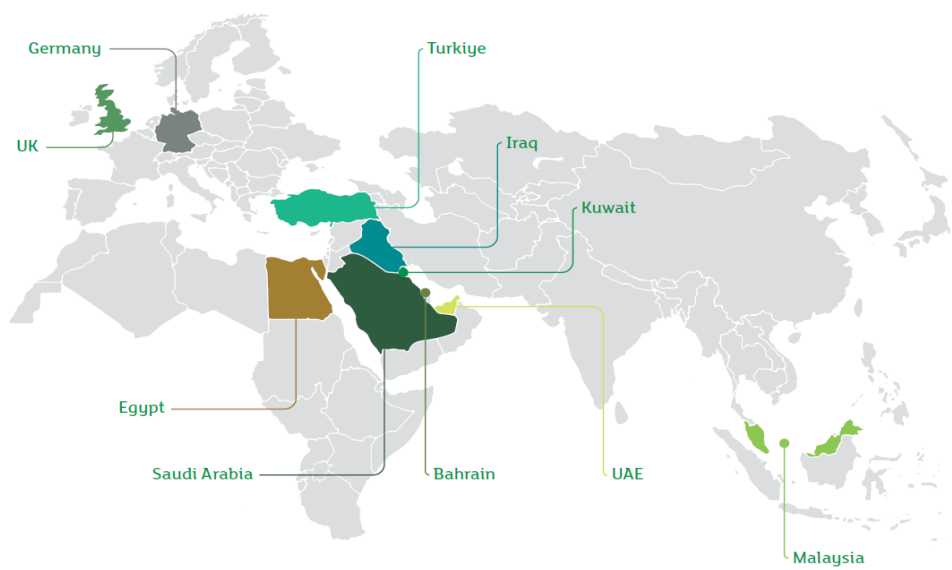
мати гідне життя та досягти соціального та економічного розвитку серед громадян. Послуги банку включали надання безвідсоткових позик бідним і нужденним, стипендії для студентів і позики на невеликі проекти на основі частки прибутку.

У 1975 році група бізнесменів виступила з ініціативою заснування Дубайського ісламського банку в Дубаї, ОАЕ. Це був перший ісламський банк, заснований за приватною ініціативою, і на ринку з'явився перший у світі сучасний банк, що належить приватному сектору. Потім були засновані інші банки, такі як Kuwait Finance House та Faisal Islamic Bank of Egypt у 1977 році, потім Bahrain Islamic Bank у 1979 році. Після цього було засновано багато ісламських банків, що склало приблизно 500 банків у всьому світі, найбільшим з яких зараз є Al Rajhi Bank у Саудівській Аравії. На відміну від звичайного банку, ісламський банк пропонує ісламські продукти та депозити, такі як поточні депозити, інвестиційні депозити, ощадні депозити, а іноді також кошти, зібрані з фонду закят. Потім він вкладає їх у прямі інвестиції, такі як заснування компаній і комерційних установ, які здійснюють комерційну, промислову, сільськогосподарську чи іншу економічну діяльність, або непрямі інвестиції, беручи участь разом з іншими в проектах, які їхні власники подають для фінансування.

Global Finance щорічно проводить оцінювання ісламських фінансових установ в світі, які відзначаються інноваційними продуктами, асортиментом і якістю послуг; зафіксували добрі фінансові результати, надійні баланси та належне управління. Лауреати нагород продовжують впроваджувати інновації в доставку та доступ, зміцнюючи свою франшизу та позиції на ринку. Найкращою ісламською фінансовою установою світу за версією Global Finance за 2024 рік є Kuwait Finance House. KFH є другим за величиною ісламським банком у світі, який працює на Близькому Сході, в Азії та Європі (Додаток А).

Група KFH є лідером у сфері ісламських фінансів на глобальному рівні, надаючи різноманітні ісламські фінансові продукти та послуги. Вона працює в

кількох регіонах світу та налічує 628 банківських відділень, 2223 банкоматів і 17865 співробітників (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Географія присутності групи KFH

Минулий рік став першим повним роком інтеграції KFH після придбання Ahli United Bank у 2022 році. KFH просувається вперед у своїй стратегії цифрової трансформації, запускаючи інноваційні цифрові фінансові рішення. Рада директорів періодично переглядає політики та процедури управління, що застосовуються, для забезпечення повної відповідності інструкціям з управління та всім обов’язковим вимогам, виданим регуляторами. KFH впроваджує правила та положення щодо управління, прийняті на рівні кувейтських банків, а також інструкції з управління Шаріатським контролем на рівні ісламських банків Кувейту, видані Центральним банком Кувейту (табл. 2.3 та 2.4).

Таблиця 2.3

Ініціативи KFH у 2023 р., спрямовані на покращення управління та сталого розвитку бізнесу [20]

Категорія	Опис
Розкриття інформації та прозорість	Політика розкриття інформації KFH є основою корпоративного управління. Зовнішні аудитори: EY та Deloitte & Touche. Загальна винагорода: 2,533 тис. кувейтських динарів.
Підвищення Кодексу ділової етики	KFH дотримується найвищих стандартів Кодексу ділової етики, включаючи політики конфлікту інтересів, безпеки інформації, боротьби з корупцією.

Продовження табл. 2.3	
Піклування про співробітників	KFH створює справедливе робоче середовище, забезпечує розвиток людського капіталу. У 2023 році 3123 співробітники пройшли тренінги загальною тривалістю 88,028 годин.
Соціальна відповідальність	KFH активно підтримує соціальні ініціативи, зокрема спортивні, освітні та культурні програми. Надана допомога постраждалим від землетрусів у Сирії та Туреччині.
Захист довкілля	KFH приділяє особливу увагу питанням, пов'язаним із змінами клімату та навколишнім середовищем. Тому KFH тісно співпрацює з місцевими та міжнародними організаціями, які займаються екологічними питаннями. Це досягається через партнерства, такі як партнерство з Програмою розвитку ООН (UNDP) та Державною екологічною службою Кувейту для сприяння різним проектам та ініціативам, спрямованим на збереження навколишнього середовища та зменшення негативних наслідків змін клімату. У 2023 році KFH запустив Академію сталого розвитку в партнерстві з SEEDs у рамках стратегії сталого розвитку KFH та кампанії "Keep it Green" для збереження навколишнього середовища; ініціативу Printer Management Solution, яка спрямована на дотримання міжнародних стандартів у галузі сталого друку, впровадження цифрових рішень.
Права акціонерів та зацікавлених сторін	KFH гарантує захист прав акціонерів і зацікавлених сторін через впровадження політик і процедур, які забезпечують справедливе ставлення до всіх акціонерів.

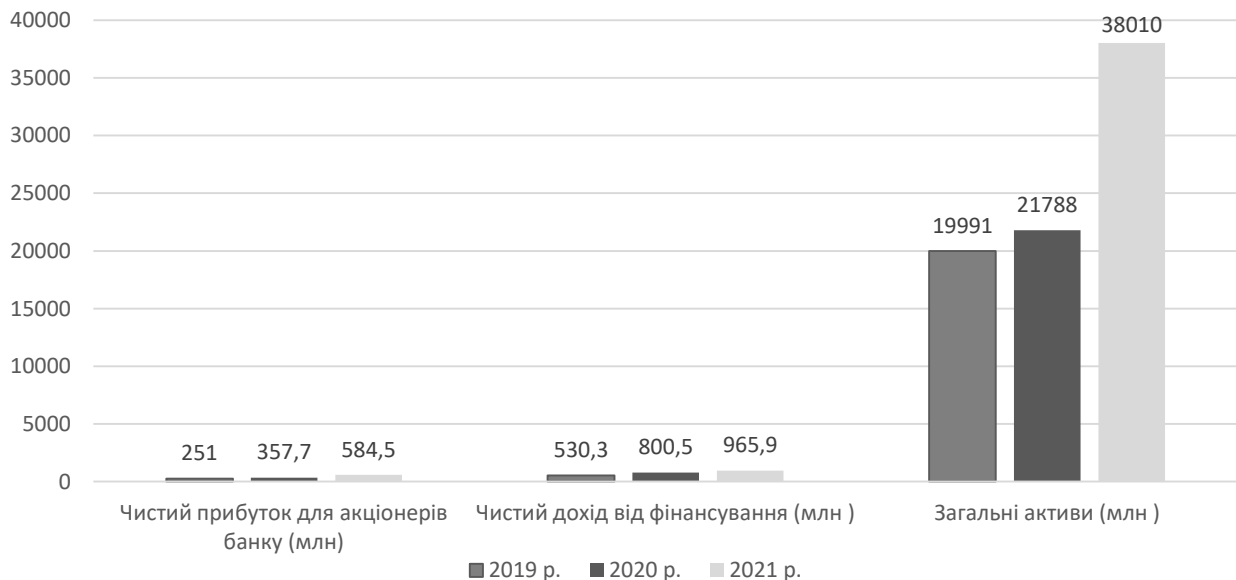
Таблиця 2.4

Соціальні внески KFH у 2023 році [20]

Категорія	Значення (в кувейтських динарах)
Гуманітарні та соціальні пожертви та внески	43828514
Внесок до Фонду підтримки наукових досліджень (KFAS)	3248672
Податок на підтримку національної робочої сили (NLST)	9258797
Внесок до Інституту банківських досліджень	674381

KFH у 2023 р. особливу увагу приділяли управлінню ризиками, що було відповіддю на геополітичні події як у регіоні, так і у світі. Така стратегія дозволила KFH зберегти стабільне зростання фінансових портфелів і депозитів, що супроводжувалось позитивною динамікою основних показників ефективності. KFH успішно запустив нове покоління цифрових банківських послуг, що стало частиною стратегії банку з повної цифровізації своїх продуктів та послуг, полегшуючи їх доступність. Це реалізовано через KFHonline

(мобільний додаток і вебсайт), ХТМ та банкомати, а також філії KFH Go, які змінили клієнтський досвід, перетворивши його від традиційних каналів до сучасних цифрових. У 2023 році KFH запусив Tam Digital Bank, перший у Кувейті цифровий банк, який відповідає вимогам шариату. Щодо фінансових показників, то чистий прибуток для акціонерів KFH на кінець 2023 року склав 584,5 мільйона кувейтських динарів, що на 63,4% більше, ніж у попередньому році. Прибуток на акцію зріс на 29,6%. Чистий дохід від фінансування досягнув 965,9 млн, збільшившись на 20,7% порівняно з 2022 роком. Загальні активи склали 38,01 млрд (зростання на 2,8%) (рис. 2.2). Депозити клієнтів досягли 21,8 мільярда, а коефіцієнт достатності капіталу становив 18,18%.

Рис. 2.2. Динаміка фінансових показників діяльності KFH (млн кувейтських динарів) [20]

Інституція, яка стала переможцем на Близькому Сході, це Al Rajhi Bank, найбільший ісламський банк у світі. Al Rajhi Bank демонструє незмінно високі показники, які підтримуються передовими технологіями та сильним брендом. У 2023 році зростання позик було дуже хорошим. Малайзійський Maybank Islamic Bank отримав нагороду як найкраща міжнародна фінансова організація в Азії. Маючи потужну базу капіталу та високу прибутковість, Maybank часто є першим у виведенні на ринок інноваційних фінансових продуктів, які відповідають шариату. На внутрішньому ринку Малайзії вона контролює одну третину

ісламських активів, але її діяльність поширюється на інші азіатські країни.

Проаналізуємо вплив ісламських фінансів на економіку країн. Основними незалежними змінними обрано розмір активів ісламських банків, обсяги ринків сукук та такафул, частка ісламських фінансів у банківській системі; як залежні змінні запропоновано дві, аналіз для яких проводився окремо, – обсяг ВВП і ВВП на одну особу. Першопочатково для аналізу було обрано 12 країн, для яких характерним є розвиток ісламських фінансів (вихідні дані наведено у Додатку Б). При попередньому аналізі було виявлено значні відмінності між країнами за часткою ісламських фінансів у банківській системі, тому країни поділили на дві групи – із показником більше 20% і менше. У першу групу увійшли наступні країни з часткою ісламських фінансів у банківській системі понад 20%: Малайзія, Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн, Кувейт, Катар. Середні значення показників по групах подано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Порівняльний аналіз показників для двох груп країн*

Показник	Група 1 ($\geq 20\%$)	Група 2 ($< 20\%$)
ВВП (млрд. \$)	405,1650	519,6333
ВВП на одну особу (тис. \$)	38048,0117	4695,7550
Активи ісламських банків (млрд. дол. США)	219,9533	43,2000
Ринок сукук (млрд. \$)	109,3333	30,0833
Ринок такафул (млрд. \$)	6,0167	1,2833
Частка ісламських фінансів у банківській системі (%)	38,9167	10,4167

*Розраховано автором.

У країнах із часткою ісламських фінансів менше 20%, роль ісламських фінансів у загальній банківській системі є невеликою. Це означає, що вплив цього сектору на загальну економіку слабший, порівняно з країнами, де ісламські фінанси більш розвинуті (наприклад, Малайзія або Саудівська Аравія). Наприклад, Туреччина має одну з найбільших економік у регіоні, але частка ісламських фінансів там лише 7,5%, тому вплив ісламських фінансів на ВВП

незначний. У країнах, де ісламські фінанси не є домінуючими, традиційні фінансові інституції мають більший вплив на економіку. Деякі країни, як Туреччина або Єгипет, мають великі економіки, але через меншу частку ісламських фінансів у банківській системі, їх загальний вплив на ВВП відносно менший. У той же час, в країнах з більш розвинутою системою ісламських фінансів (наприклад, Малайзія) вплив на економіку буде більшим.

За результатами аналізу таблиці із визначенням середніх показників для груп, можна зробити наступні висновки:

- Група з часткою ісламських фінансів більше 20% має менший середній ВВП, ніж група з меншим впливом ісламських фінансів.
- У групі з часткою ісламських фінансів більше 20% значно вищий ВВП на душу населення, що свідчить про більший добробут громадян у цих країнах.
- Активи ісламських банків суттєво вищі в групі з часткою ісламських фінансів більше 20%, що підкреслює важливість цього сектору в цих країнах.
- Ринки сукук та такафул демонструють також вищі значення в групі з більшою часткою ісламських фінансів, що демонструє більшу активність на ісламських фінансових ринках у цих країнах.

Побудуємо кореляційну матрицю для першої групи країн (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Кореляційна матриця для країн, із часткою ісламських фінансів у банківському секторі більше 20%*

Показник	ВВП (млрд \$)	ВВП на одну особу (тис. \$)	Активи ісламських банків (млрд \$)	Ринок сукук (млрд \$)	Ринок такафул (млрд \$)	Частка ісламських фінансів у банківській системі (%)
ВВП (млрд \$)	1.0	-0.16	0.96	0.54	0.94	0.86
ВВП на одну особу (тис. \$)	-0.16	1.0	-0.24	-0.56	-0.28	-0.39
Активи ісламських банків (млрд \$)	0.96	-0.24	1.0	0.49	1.0	0.96
Ринок сукук (млрд \$)	0.54	-0.56	0.49	1.0	0.49	0.57
Ринок такафул (млрд \$)	0.94	-0.28	1.0	0.49	1.0	0.97
Частка ісламських фінансів у банківській системі (%)	0.86	-0.39	0.96	0.57	0.97	1.0

*Розраховано автором.

Щодо загального ВВП, то присутній дуже тісний позитивний зв'язок із активами ісламських банків (0,96), ринком такафул (0,94), часткою ісламських фінансів у банківській системі (0,86) та помірний позитивний зв'язок із ринком сукук (0,54). Разом з тим, за результатами розрахунку встановлено слабкий негативний зв'язок ісламських фінансів із показником ВВП на одну особу, що дає підстави зробити висновок про те, що ісламські фінанси більшою мірою впливають на загальний економічний розвиток, але не настільки на добробут кожного окремого громадянина в цих країнах. Тому країни, які активно використовують ісламські фінанси, повинні більше уваги приділяти інфраструктурним та соціальним проектам.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІСЛАМСЬКИХ ФІНАНСІВ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

3.1. Інтеграція ісламських фінансів у глобальну економіку

Міжнародні організації активно співпрацюють з ісламськими фінансовими установами в рамках глобальних ініціатив із забезпечення фінансової інклюзії, сталого розвитку та етичного банкінгу. Ця співпраця охоплює кілька ключових аспектів з огляду на те, що діяльність, наприклад, ісламських банків – це не лише фінансові операції:

1. Інтеграція ісламських фінансових інструментів. Міжнародним організаціям у цьому напрямку належить дуже важлива роль. Наприклад, так міжнародні організації, як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ), працюють над створенням умов для інтеграції ісламських фінансових продуктів у світову економіку. Зокрема, Світовий банк співпрацює з ісламськими банками для розробки стандартів і регуляторних норм, які забезпечують сумісність ісламської фінансової системи з глобальними ринками капіталу. «У липні 2015 року Світовий банк та Генеральна рада ісламських банків і фінансових підписали Меморандум про взаєморозуміння (MoU), щоб сприяти розвитку ісламських фінансів у всьому світі та розширюватися його використання як ефективного інструменту фінансування розвитку в усьому світі, включно з немусульманськими країнами» [34]. Участь Світового банку в ісламських фінансах спрямована на три основні цілі: економічне зростання, скорочення бідності та сприяння загальному процвітання. Ісламські фінанси, з їхньою спрямованістю на реальні активи та угоди, що передбачають розподіл прибутків і збитків, можуть значно стимулювати економічний розвиток. Цей підхід заохочує фінансову підтримку продуктивних підприємств, що, в свою чергу, підвищує рівень виробництва та створює нові робочі місця.

2. Розвиток інституційної співпраці. Прикладом може бути діяльність

Ісламської корпорації з розвитку приватного сектору (ICD), яка є частиною Ісламського банку розвитку, і працює спільно з ООН та іншими міжнародними організаціями для підтримки проектів з економічного розвитку в країнах, де більшість населення є мусульманами. Це сприяє залученню інвестицій через ісламські фінансові продукти, такі як сукук (ісламські облігації), що дозволяє реалізовувати проекти у сфері інфраструктури, енергетики та охорони здоров'я.

3. Фінансова інклюзія та боротьба з бідністю. Міжнародні організації, зокрема ООН, співпрацюють з ісламськими фінансовими установами для підтримки програм боротьби з бідністю. Ісламські фінансові продукти, такі як мікрофінансування, дозволяють надавати фінансові послуги нужденним без нарахування відсотків, що відповідає етичним принципам Шаріату. Світовий банк сприяє створенню механізмів, які дозволяють використовувати ісламське мікрофінансування, щоб надати фінансові послуги малозабезпеченим і тим, хто не має доступу до традиційних банківських послуг. Такі ініціативи спрямовані на розширення можливостей економічної діяльності в регіонах з мусульманською більшістю, а також у деяких немусульманських країнах, таких як Великобританія та Південно Африканська Республіка.

4. Стійкий розвиток: У рамках глобальних зусиль із впровадження сталих фінансових практик ісламські фінансові установи співпрацюють з організаціями, як-от Глобальний договір ООН, у просуванні ESG-ініціатив (екологічні, соціальні та управлінські аспекти). Важливою частиною такої співпраці є випуск зелених сукук, які спрямовані на фінансування екологічно чистих проектів.

За підсумками 2023 р. Boubyan Bank був визнаний найкращим ісламським банком в реалізації політики корпоративної соціальної відповідальності. Сфери уваги у 2023 році включали значне навчання персоналу, управління людським капіталом, захист інтересів клієнтів, розширення можливостей клієнтів, а також безпеку та добробут усіх зацікавлених сторін [43]. Соціальні ініціативи включають розвиток молоді, розробку продуктів, орієнтовану на жінок, і включення соціальних KPI в оцінку ефективності співробітників. Ініціатива Big Tree Society, запущена Банком серед усіх шкіл Кувейту у співпраці з ЮНЕСКО.

Банк бере активну участь у гуманітарних і благодійних цілях, включаючи такі ініціативи, як кампанія Noor Boubyan, завдяки якій вдалося повернути зір тисячам людей у багатьох африканських країнах. У 2022 р. цей проект було реалізовано в Мавританії. У країні банк проводить успішну операцію зі збору електронних відходів.

Процес фінансової інтеграції формується під впливом численних факторів, серед яких ключову роль відіграють регіональні ініціативи. Однією з найзначущих подій у цьому контексті стало створення у 1981 році Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ), що об'єднала Об'єднані Арабські Емірати, Бахрейн, Саудівську Аравію, Катар, Кувейт та Оман. Ця організація доклала значних зусиль для просування економічної та фінансової інтеграції в регіоні, проте деякі ініціативи, такі як створення митного та монетарного союзу, не завжди були реалізовані успішно. Важливим елементом регіональної інтеграції стало створення у 1976 році Арабського валютного фонду (АВФ), який відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової та економічної стабільності в арабських країнах. АВФ визначив своїм стратегічним пріоритетом до 2040 року бути «...бути найближчим партнером для арабських країн у їхній взаємодії зі змінами для зміцнення економічної, фінансової та монетарної стабільності та процесу розвитку» [49]. Основні Стратегічні цілі Арабського валютного фонду (АМФ) на 2020-2025 рр. охоплюють чотири напрямки, які наведені у табл. 3.1.

АВФ є важливим інструментом у забезпеченні стабільності фінансових систем регіону, слугуючи платформою для спільного вирішення економічних і фінансових викликів, зокрема під час фінансових криз, які можуть мати як глобальні, так і локальні наслідки. У 1989 році Арабський валютний фонд став одним із засновників Програми фінансування арабської торгівлі (АТФР), до якої долучилися як державні, так і приватні фінансові та банківські установи арабських країн, а також організації зі спільним капіталом з арабськими країнами. Ця програма є черговим прикладом прагнення арабських країн до спільної співпраці та розвитку регіональних ініціатив.

Таблиця 3.1

**Основні Стратегічні цілі Арабського валютного фонду (АМФ) на
2020-2025 рр. [49]**

Стратегічна мета	Опис	Завдання
Розширення кредитної діяльності	Розширення кредитної діяльності для підтримки реформ економічних та фінансових дисбалансів в арабських країнах через збільшення кредитного потенціалу фонду.	Підвищення кредитоспроможності Перегляд існуючих кредитних механізмів Оцінка впровадження механізмів гарантування Надання технічної допомоги
Просування арабського фінансового сектору як рушійної сили для зростання та розвитку	Просування арабського фінансового сектору як рушійної сили для зростання та розвитку: шляхом запуску спеціальних ініціатив та надання технічної допомоги на регіональному рівні для сприяння розвитку фінансового, банківського та монетарного секторів,	Ініціатива фінансової інклюзії для арабського регіону (FIARI). Підтримка небанківського фінансового сектору. Підтримка розвитку індустрії фінансових технологій (Fintech) в арабському регіоні. Посилення інфраструктури фінансового сектору. Просування фінансових секторів, що відповідають вимогам Шариату. Підтримка арабських країн у впровадженні міжнародних стандартів та підвищенні їхньої спроможності.
Посилення ролі АМФ як секретаріату Ради голів центральних банків і монетарних органів арабських країн	АМФ виконує функції секретаріату та координує роботу комітетів і робочих груп, зокрема Арабського комітету з банківського нагляду, комітету з платіжних систем та інших.	Підвищення ролі АМФ як центру діалогу і технічного консультанта Зміцнення партнерських відносин з регіональними та міжнародними установами розвитку і фінансів Організація високорівневих конференцій та семінарів, розширення присутності АМФ на міжнародних форумах Моніторинг глобальних економічних та фінансових тенденцій
Посилення ролі АМФ як центру досконалості у сфері знань та розвитку потенціалу	Підвищення своєї ролі як центру досконалості у генеруванні знань і розвитку потенціалу. АМФ приділяє значну увагу популяризації реформ, які впроваджують арабські країни у ряді сфер, а також розбудові партнерств із відповідними регіональними та міжнародними установами.	Навчання та підвищення кваліфікації. Дослідження та статистика (оновлення статистичної бази даних). Інвестиційна діяльність та програми. Медіа та комунікація.

У сучасних умовах, коли інформатизація та доступ до інтернет-ресурсів продовжують зростати, АТФР функціонує як інформаційна платформа, що надає

дані про динаміку торговельної активності за країнами, компаніями та товарами. Платформа також містить ринкові профілі окремих арабських країн і реєстр імпортерів та експортерів, що спрощує пошук потенційних партнерів для співпраці.

У 2017 році була створена Ініціатива фінансової доступності для арабського регіону (FIARI), яка охоплює стратегії інтеграції жінок, малих і середніх підприємств у фінансову систему, сприяє впровадженню фінансових технологій, розвитку інфраструктури ринку та підтримці відповідальних фінансів. Важливу роль у поглибленні фінансової інтеграції відіграє двостороння та багатостороння співпраця в межах торговельних та інвестиційних угод.

Водночас залучення країн Близького Сходу до діяльності Арабського валютного фонду відрізняється. Активними учасниками АВФ є такі країни, як Бахрейн, Катар, Кувейт, ОАЕ, Оман і Саудівська Аравія, які беруть участь у фінансуванні проектів та ініціатив. Інші країни, такі як Йорданія, Ліван і Ірак, більше орієнтовані на отримання фінансової та технічної допомоги. Наприклад, Ірак приєднався до АВФ лише у 2021 році, після тривалого підготовчого періоду, під час якого Центральний банк Іраку зробив значні кроки у сфері фінансової інклюзії, модернізував платіжні системи та розвинув інфраструктуру інформаційно-комунікаційних технологій. Іран, Ізраїль і Туреччина не є членами АВФ і не беруть участі в його програмах фінансової допомоги. Сирія та Ємен також не беруть участі в діяльності фонду через складну політичну ситуацію та конфлікти.

3.2. Інноваційні технології в ісламських фінансах та перспективи розвитку

Ісламська фінансова система має потенціал значного розширення за межі банківського сектору, який на сьогодні займає понад 75% всіх активів галузі. Для подальшого розвитку індустрії необхідно впроваджувати сприятливі регуляторні та наглядові механізми, які б враховували системні ризики у різних

країнах та підтримували розробку інноваційних фінансових продуктів. Ці продукти повинні сприяти розподілу ризиків, а не копіювати традиційні фінансові інструменти, що базуються на передачі ризиків. Крім того, важливим є уніфікація нормативних актів Шаріату, що регулюють ісламські фінанси в різних юрисдикціях, а також розширення доступу до цих послуг для ширшого кола споживачів. Поліпшення рівня фінансової грамотності та розвиток людського капіталу також є ключовими пріоритетами.

Крім банківського сектора, ринки ісламського капіталу мають перспективи для розвитку. Хоча вони все ще знаходяться на ранніх стадіях, існує великий потенціал для створення активів через фінансування на основі акцій та активів. Зокрема, ринки сукук (ісламських облігацій) можуть бути використані для фінансування інфраструктурних проектів та підтримки підприємницької діяльності. Використання суверенних сукук для мобілізації фінансування є вирішальним чинником для розвитку цих ринків, оскільки це сприяє прозорості та ефективності ціноутворення на активи.

Ще одним важливим напрямом є розвиток небанківських фінансових установ, які наразі залишаються недостатньо розвиненими. Наприклад, ісламське страхування, відоме як такфул, може відігравати важливу роль у наданні домогосподарствам і підприємствам доступу до фінансових послуг, що посилить їхню стійкість до фінансових ризиків. Наприклад, підрозділ Maybank Group, Etiqa Islamic Berhad, пропонує низку загальних і сімейних планів Takaful через численні канали дистрибуції в Малайзії, Сінгапурі, Філіппінах, Індонезії та Камбоджі. Він повідомляє про понад 11 мільйонів клієнтів, валові активи премії становлять близько 2 мільярдів доларів США, а загальні активи – 11 мільярдів доларів. У 2022 р. Etiqa стала першою страховою та такафул-компанією в Малайзії, яка підписала Принципи сталого страхування ООН.

Окрім того, ісламське соціальне фінансування має значний потенціал у боротьбі з бідністю та забезпеченні соціального захисту для найбільш вразливих верств населення. Інструменти такі як закят, садака, вакаф та кард хасан можуть бути використані для створення ефективної мережі соціальної допомоги. Для

забезпечення впорядкованого функціонування цього сектору необхідно створити відповідні системи управління, що гарантуватимуть прозорість і стабільність його роботи.

Ісламські фінанси є однією з найшвидше зростаючих галузей світової фінансової системи, відповідно інноваційні технології відіграють ключову роль у їхньому розвитку. Розглянемо основні інноваційні технології та їхні перспективи в ісламських фінансах. Перш за все, це фінтех і блокчейн. «Впровадження «фінтех» суттєво змінює фінансовий ландшафт регіону, відповідно подальші прогнози також обнадійливі. Впровадження технологій та інновацій у фінансові послуги суттєво підвищує їхню ефективність. Серед країн регіону, де такі послуги мали сприяння, можна виокремити Саудівську Аравію та Об'єднані Арабські Емірати» [5]. Підтвердженням статистика, що «...кількість фінтех-центрів у GCC зростає з одного у 2018 році до чотирьох у 2022 році: глобальний ринок Абу-Дабі (ADGM), Bahrain FinTech Bay, Fintech Saudi та FinTech Hive у Дубайському міжнародному фінансовому центрі (DIFC)» [27]. Лідерство серед фінтех-стартапів в арабському світі утримують Об'єднані Арабські Емірати, зокрема Дубай, а також Саудівська Аравія та Єгипет. У першій половині 2022 року обсяг інвестицій у фінтех у країнах арабського регіону досягнув 819 мільйонів доларів, з яких 187 мільйонів було спрямовано на криптоінвестиції. Основна частка інвестицій припадає на платіжні стартапи, які з 2016 року залучили 1,9 мільярда доларів. На другому місці за обсягом фінансування – криптовалюта, іпотека та кредитування з загальною сумою в 400 мільйонів доларів.

Фінтех-рішення сприяють цифровій трансформації ісламських фінансів, полегшуючи доступ до фінансових послуг через мобільні додатки та онлайн-платформи. Наприклад, мобільні додатки дозволяють проводити шаріатсько-сумісні платежі та інвестиції з мінімальними витратами та великим рівнем зручності. Exim Bank of Malaysia запустив блокчейн-платформу для фінансування торговельних операцій, що відповідає принципам шариату. Ця платформа дозволяє знизити час оформлення документів, забезпечуючи більшу

прозорість і надійність транзакцій. В свою чергу, блокчейн надає нові можливості для розвитку ісламських фінансів [21]. Смарт-контракти можуть бути використані для забезпечення прозорості та відповідності шариатським принципам, наприклад, при укладанні умов про безпроцентні кредити чи спільне інвестування (мудароба). Інтернет речей IoT дозволяє знижувати операційні ризики в ісламських банках, забезпечуючи збирання та аналіз даних в реальному часі. Це може використовуватись для управління ризиками при фінансуванні конкретних проектів. Штучний інтелект дає можливість підвищити якість обслуговування клієнтів, автоматизувати процеси виявлення шахрайства та покращити аналіз кредитоспроможності потенційних позичальників, зберігаючи при цьому відповідність шариатським вимогам. Wahed Invest, перша ісламська цифрова платформа для автоматизованих інвестицій, використовує технології штучного інтелекту для формування інвестиційних портфелів, відповідних шариатським вимогам. Ця платформа дозволяє клієнтам інвестувати в різні активи, такі як акції та золото, не порушуючи релігійних норм. У таблиці 3.2 наведено основні можливості та виклики ісламського фінтеху.

Ісламські фінансові установи активно досліджують можливості краудфандингових платформ для залучення інвестицій у соціально важливі проекти. Це дає змогу інвесторам вкласти кошти в проекти, що відповідають принципам шариату, зокрема у сфері соціальної справедливості. Ethis є ісламською платформою для краудфандингу, що дозволяє інвестувати в нерухомість та інші соціальні проекти в Південно-Східній Азії та на Близькому Сході. Платформа залучає кошти від інвесторів, зацікавлених у соціально значущих проектах, та забезпечує відповідність транзакцій принципам шариату. Інші приклади ісламських краудфандингових платформ включають: LaunchGood, яка підтримує ініціативи, спрямовані на соціальну справедливість, гуманітарну допомогу та розвиток громади, та Global Sadaqah, яка спеціалізується на краудфандингу благодійних проектів, відповідаючи ісламським принципам, зокрема на підтримку бідних верств населення та соціально важливих ініціатив.

Можливості та виклики ісламського фінтеху [41]

Можливості ісламського фінтеху	Виклики ісламського фінтеху
Ісламські фінтех-компанії можуть суттєво допомогти новим стартапам.	Брак якісних і достовірних досліджень у секторі ісламського фінтеху.
Ісламські фінтех-компанії можуть надавати широкий спектр інноваційних продуктів і послуг.	Нестача кваліфікованого персоналу та чіткої політики від уряду уповільнює розвиток ісламського фінтеху.
Надає клієнтам можливість використовувати як традиційні фінансові послуги, так і нові інноваційні сервіси.	Освітні установи повинні проводити якісні дослідження і готувати кваліфікований персонал.
Може забезпечити економічно вигідне рішення для фінансових послуг і підтримати традиційні ісламські банки у переході на цифрові послуги з низькими витратами.	Ісламські фінтех-компанії мають розвиватися в темпі з традиційними фінансовими установами.
Ісламський фінтех є прозорим, доступним та простим у використанні, що допомагає здобути довіру клієнтів.	Потрібно забезпечити стабільність і захист інвесторів та установ від шахрайських дій.
Можливість інтеграції з криптовалютами, блокчейном та іншими технологіями, такими як транскордонні платежі.	Банки піддаються ризикам на всіх рівнях, оскільки технології підвищують прозорість процесів.
Легко завоювати довіру мусульманських інвесторів завдяки відповідності вимогам шаріату.	Оскільки ісламський фінтех є новим, інвестори не завжди можуть визначити, наскільки вигідні інвестиції в цей сектор.

Пірингове кредитування (P2P) у форматі безпроцентних позик або інвестицій мають значний потенціал для сприяння фінансовій інклюзії, зокрема для малого та середнього бізнесу, який часто стикається з обмеженнями у доступі до традиційних кредитних інструментів. Наприклад, платформа Funding Societies, яка функціонує в Південно-Східній Азії, пропонує пірингове

кредитування з використанням продуктів, що відповідають вимогам ісламських фінансів. У 2023 році через цю платформу було профінансовано понад 500 мільйонів доларів, що свідчить про зростаючий попит на альтернативні фінансові рішення, які відповідають нормам ісламу.

Деякі центральні банки мусульманських країн досліджують можливості впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC), адаптованих до принципів ісламських фінансів. Це може забезпечити прозорість та відслідковування фінансових потоків відповідно до шаріатських норм. Центральний банк Саудівської Аравії разом з Об'єднаними Арабськими Еміратами вже запускає пілотний проєкт цифрової валюти центрального банку (CBDC), яка відповідає вимогам шаріату і дозволяє здійснювати транскордонні платежі між країнами, підвищуючи ефективність та прозорість таких операцій. Малайзія у 2024 році розпочала пілотний проєкт із запровадження цифрової валюти для міжнародних фінансових транзакцій, відповідно до принципів ісламських фінансів, що дозволило знизити витрати на транзакції та полегшити контроль за рухом коштів. Крім того, ісламські криптовалюти можуть стати перспективним інструментом для інвестування та збереження капіталу за умови відповідності вимогам шаріату.

Серед інноваційних інструментів ісламських фінансів виокремимо смарт-вакаф та токенизацію активів. Вакаф (благодійні пожертви у формі нерухомості чи інших активів) можна токенизувати, що дозволяє збільшити ефективність управління цими активами. Наприклад, блокчейн може бути використаний для прозорого відстеження та розподілу доходів від вакафів. Токенизація активів дозволяє дробити великі активи на дрібні частки, що робить їх доступними для ширшого кола інвесторів та спрощує процес інвестування у соціально значимі проєкти. У Бахрейні створено платформу для токенизації вакафів, що забезпечує прозоре управління активами та підвищує ефективність їх використання. Це дозволяє уникнути зловживань і максимально ефективно використовувати благодійні ресурси. Dubai International Financial Centre (DIFC) використовує блокчейн для токенизації великих активів, таких як нерухомість, що дозволяє

дробити активи на дрібні частки для ширшого кола інвесторів. Це значно розширює можливості доступу до інвестицій для приватних інвесторів. В Індонезії, завдяки співпраці з фінтех-компанією LinkAja, уряд запровадив платформу для смарт-вакафу, що дозволяє громадянам здійснювати пожертви в режимі онлайн. Це сприяє підвищенню прозорості та швидкості розподілу благодійних внесків, роблячи процес вакафу зручнішим для широкого кола людей.

Ці інновації вже сьогодні мають великий вплив на розвиток ісламських фінансів, підвищуючи їхню доступність та зручність як для клієнтів, так і для бізнесу. Інноваційні технології в ісламських фінансах не лише підвищують ефективність та прозорість фінансових процесів, а й сприяють більшій інклюзії. Таким чином, основні перспективи розвитку включають:

- посилення ролі цифрових фінансових послуг для задоволення потреб різних верств населення, особливо в регіонах з обмеженим доступом до банківських послуг;
- розширення доступу до фінансових послуг через використання фінтех-стартапів, що відповідають шаріатським вимогам;
- поглиблення міжнародної співпраці з великими фінансовими інституціями (такими як Світовий банк) для розвитку фінансових технологій, орієнтованих на принципи соціальної справедливості та відповідальності.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження основних моделей ісламських фінансів в глобальній економіці зроблено наступні висновки та пропозиції.

Ісламські фінанси набувають дедалі більшого значення в глобальній економіці, пропонуючи альтернативну модель фінансових відносин, яка базується на етичних принципах та соціальній справедливості. За останні десятиліття ісламські фінанси продовжують демонструвати свою конкурентоспроможність і ефективність, що робить їх важливим елементом глобальної фінансової архітектури. Ісламські фінансові продукти є доступними не лише для мусульман, а й для немусульман, що розширює охоплення ринку та зменшує загальний розрив у доступі до фінансових послуг. Хоча лише 14% з 1,6 мільярда мусульман користуються банківськими послугами, потенціал для зростання ісламської фінансової системи є значним.

На глобальному рівні ісламські фінансові інституції демонструють стійке зростання, особливо в Південно-Східній Азії та на Близькому Сході. Вони стають важливим гравцем у таких сферах, як банківська справа, страхування (такафул), інвестиційні фонди та облігації (сукук). Роль цих інституцій зростає також через залучення їх до проєктів міжнародного розвитку, що підсилює їхню впливовість у глобальній економіці. Крім того, ісламські фінанси сприяють стабільності фінансових ринків завдяки забороні на надмірний ризик (гарар) та спекуляцію, що може знижувати ризики фінансових криз. Вони також активно підтримують концепцію соціальної відповідальності, спрямовану на розвиток сталих економічних проєктів та фінансову інклюзію, що особливо важливо для країн, що розвиваються.

Розширення використання ісламських фінансових продуктів сприяє фінансовій інклюзії, допомагаючи забезпечити доступ до фінансування для тих, хто не має змоги скористатися традиційними банківськими послугами. Це особливо важливо для малих підприємств, фермерів та осіб з низьким рівнем доходу, для яких партнерське фінансування, що характерне для ісламської системи, може стати реальним шляхом до фінансової стабільності. Ісламські

фінанси також можуть відігравати важливу роль у вирішенні проблем продовольчої безпеки, оскільки сприяють розвитку сільського господарства через доступ до фінансових ресурсів.

Крім того, ісламські фінансові установи продемонстрували свою стійкість під час світової фінансової кризи 2008 року. Завдяки дотриманню принципів уникнення надмірного ризику, кредитного плеча та спекуляцій, вони залишилися порівняно стабільними в умовах кризи. Така модель фінансування, з акцентом на розподіл ризиків, сприяє зміцненню фінансової стабільності, що є важливим фактором для майбутнього розвитку світової фінансової системи.

Ісламський банкінг займає дедалі важливіше місце у глобальній економіці завдяки своїм унікальним принципам, що відрізняють його від традиційних фінансових систем. Основою ісламського банкінгу є відмова від нарахування відсотків (риба), розподіл ризиків між сторонами, а також дотримання етичних норм, що забезпечує стабільність і відповідальне фінансування. Ці принципи роблять ісламський банкінг привабливим не тільки для мусульман, але і для інших споживачів, які прагнуть до етичних та стійких фінансових рішень. У сучасному світі, де набирає популярності концепція етичного фінансування, ісламський банкінг виступає як один з прикладів інтеграції етичних норм у фінансову систему.

Ісламські банки активно співпрацюють з міжнародними організаціями для розробки стандартів та регуляторних норм, що сприяють інтеграції ісламської фінансової системи у глобальні ринки капіталу. Одним із ключових партнерів у цьому процесі є Світовий банк, який підтримує розвиток ісламських фінансів у контексті своєї місії щодо зниження рівня бідності, забезпечення доступу до фінансових ресурсів, а також зміцнення стабільності фінансових систем у країнах-клієнтах. Щодо інших міжнародних організацій, то взаємодія між МВФ та ісламськими фінансовими інституціями може сприяти розвитку інноваційних фінансових рішень, орієнтованих на соціальну справедливість та стабільність. Особливо перспективним є застосування інструментів ісламських фінансів, таких як сукук (ісламські облігації), у контексті фінансування великих

інфраструктурних проєктів та підтримки економічного розвитку в країнах, де проживає значна кількість мусульманського населення.

Очікується, що впровадження цифрових технологій відіграватиме ключову роль у майбутньому розвитку ісламського банкінгу. Цифрова ера відкриває можливості для значного розширення сектору завдяки використанню новітніх рішень, які дозволять ісламським банкам надавати клієнтам більш зручні та ефективні послуги. Сюди належать, зокрема, онлайн-банкінг для управління рахунками та можливість здійснювати різноманітні електронні платежі. Одним із перспективних напрямків є впровадження блокчейн-технологій, що може значно підвищити прозорість та безпеку фінансових операцій.

Зростання фінтех-компаній у сфері ісламських фінансів створює нові можливості для інноваційних рішень, що стимулюватимуть розвиток галузі. У довгостроковій перспективі очікується, що поєднання цифрових технологій з принципами ісламського банкінгу сприятиме формуванню більш відкритого і конкурентоспроможного фінансового ринку, який здатен реагувати на постійно мінливі потреби споживачів.

Однак, попри ці досягнення, існує низка викликів, які гальмують процес фінансової інтеграції в регіоні. Серед них можна виділити: політичну та економічну нестабільність в країнах, де активно використовують ісламські фінанси, яка відлякує іноземних інвесторів через відсутність гарантій безпеки та стабільності; структурні економічні проблеми в окремих країнах; нерівномірний розвиток фінансової інфраструктури; обмежений доступ значної частини населення до фінансових послуг; а також різницю у стабільності регуляторних норм між країнами регіону. Відсутність гармонізованої системи регулювання також є перешкодою для створення єдиного фінансового простору, що іноді може призводити до правових або регуляторних колізій. Ще один виклик – недостатня глобальна обізнаність про ісламські фінанси та їх потенціал, що вимагає активної промоції та навчання. Подолання цих викликів є важливим кроком для поглиблення фінансової інтеграції країн у глобальну фінансову систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баторшина А., Токар В., Колінець Л., Сибирка Л., Альмарашді У. Взаємозв'язок між глобальними ісламськими фінансами та економічним зростанням мусульманських країн. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. 3(38), 231–239. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3335>.
2. Живко М. А., Заставний А. Р. Фрагментація Близького Сходу: соціальний та економічний аспект. *Регіональна економіка*. 2023. № 2 (108). С. 146-155.
3. Живко М. А., Заставний А. Р., Іващук О. В. Цивілізаційні виклики глобального економічного розвитку. *Регіональна економіка*. 2020. № 4 (98). С. 131-142.
4. Заставний А. Р., Угрин Б. В. Процеси фінансової інтеграції на Близькому Сході. Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference, August 25, 2023. Zagreb, Republic of Croatia: European Scientific Platform. pp. 88-89.
5. Іващук І. О., Кравчук Н. Я., Іващук О. В., Заставний А. Р. Країни Арабського світу в сучасних геоекономічних процесах: детермінанти розвитку та прогресу. *Інноваційна економіка*. 2022. № 2-3. С. 85-97. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/959/1084>
6. Ковтонюк К.В. Інтеграційний вимір світового фінансового простору. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 248. С. 22-25.
7. Корнєєв В. Особливості діяльності та фінансові інструменти ісламських банків. *Вісник НБУ*. 2008. № 9. С. 14–16.
8. Краснова І. В. Сутність і структурні закономірності фінансової інтеграції у глобальному вимірі в контексті «недосяжної тріади». *Проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 205-212.
9. Куцик П. О., Ковтун О. І., Башнянин Г. І. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія.

Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 583 с.

10. Кушніренко В. О. Шаріат як релігійно-правовий феномен. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f229ab17-632c-41ed-a80f-02ec7f0cba93/content>.

11. Мозговий О. М., Субочев, О. В., Юркевич О. М Сучасний стан індустрії ісламських фінансів: статистика якісного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 7. С. 8-14. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_7_4.

12. Пшик Б. І. Ісламська фінансова модель: особливості, фінансові інструменти, світові тенденції. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 2. С. 20-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2013_2_6.

13. Фліссак К.А., Живко М.А. Цивілізаційні виклики для української економічної дипломатії в країнах Близького Сходу та Північної Африки. *Економічний аналіз*. 2023. Том 3. №1. С. 339-347.

14. Чаркіна Т. Глобалізація: соціально-культурний аспект. *Versus*. 2016. № 1. С. 36-41. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vers_2016_1_9.

15. Чугуєв О. А., Чередниченко А. В. Ісламський банкінг та його фінансові інструменти в концепції потенційної моделі фінансової системи. *Економічний часопис – XXI*. 2011. № 3–4. С. 13–16.

16. Юркевич О. М. Сутність та аналіз змісту ключових заборон в ісламській економічній доктрині. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. 2021. № 4 (44). С. 34-45. URL: <http://fnpnu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/249216>.

17. Юркевич О. М., Субочев О. В., Мозговий О. М. Порівняльне правознавство як інструмент дослідження фінансових систем (на прикладі мусульманських країн). *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 16–22. URL : <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7201&i=2>.

18. Abu Dhabi Islamic Bank Launches Amwali, an Islamic Digital Bank for Gen Z. URL: <https://fintechnews.ae/9928/abudhabi/adib-launches-amwali-an-islamic-digital-bank-for-gen-z/>.

19. Alam Nafis, Zamani Abdolhossein. The regulation of fintech and cryptocurrencies. Fintech in Islamic Finance. 2019. URL: <https://doi.org/10.4324/9781351025584>.

20. Annual Report 2023. Kuwait Finance House. URL: <https://www.kfh.com/dam/jcr:42b9d3bd-d33b-4639-ad6a-e18ff0d254d9/KFH%20Annual%20Report%20En%202023.pdf>.

21. Ayodeji, Abiodun, Blockchain Technology in Islamic Finance: Fit for Purpose or a Mere Replication (May 21, 2024). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4861293>.

22. Best Islamic Financial Institutions 2024. URL: <https://gfmag.com/banking/worlds-best-islamic-financial-institutions-2024/>

23. Chiavarini Lorenzo. Fintech in the MENA region: a rising star. 2022. URL: <https://dealroom.co/blog/fintech-in-the-mena-region-a-rising-star>

24. Concerns about Islamic Extremism on the Rise in Middle East. 2014. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2014/07/01/concerns-about-islamic-extremism-on-the-rise-in-middle-east/>

25. Filippo di Mauro. Islamic finance in Europe. 2013. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp146.pdf>.

26. Financial Inclusion for the Arab Region Initiative. URL: <https://www.amf.org.ae/en/financial-sector/financial-inclusion-arab-region>

27. Fintech in the Middle East. Building on the momentum. URL: <https://www.strategyand.pwc.com/m1/en/strategic-foresight/sector-strategies/financial-sector-consulting/fintechbuildingmomentum.html>.

28. Fintech. URL: <https://www.difc.ae/business/areas-business/fintech>.

29. Global Islamic finance industry set for growth. URL: <https://oxfordbusinessgroup.com/reports/qatar/2022-report/economy/global-stage-the-sector-is-gaining-more-recognition-on-an-international-scale>.

30. How Islamic Finance Contributes to Achieving the Sustainable Development Goals. (OECD Development Policy Papers, June 2020, №.30). URL:

https://www.sdgphilanthropy.org/system/files/2020-07/OECD_Islamic%20Finance.pdf.

31. Hussain M., Shahmoradi A., Turk R. An Overview of Islamic Finance. 2015, IMF Working Paper WP/15/120, International Monetary Fund, Washington D.C.

32. Islahi Abdul Azim. History of Islamic Banking and Finance. Intellectual Discourse, suppl. Special Issue. Kuala Lumpur. 2018. Vol. 26. P. 403-429. URL: <https://www.proquest.com/docview/2138496865>

33. Islamic Finance Outlook. 2022. URL: <https://www.spglobal.com/ratings/en/research/pdf-articles/islamic-finance-outlook-2022-28102022v1.pdf>.

34. Islamic Finance. 2015. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/islamic-finance>.

35. Islamic fintech: Reaching the next generation of Muslims. Economist Intelligence Unit Limited 2020. URL: https://impact.economist.com/perspectives/sites/default/files/eiu-diedc_article_2_26th_april_2020_0.pdf.

36. Islamic Golden Age. URL : <https://islamichistory.org/islamic-golden-age/>

37. Lutsyshyn Z., Vorobiova A. Adaptability Of The Islamic Financial System To Modern Technological Innovations. MIND Journal. 2021. №11. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/2168402.pdf>.

38. Macaulay Elizabeth. About chronological periods in the Islamic world. Smarthistory. URL: <https://smarthistory.org/about-chronological-periods-in-the-islamic-world/>.

39. Maldives Financial Review. Overview: Islamic finance in the Maldives. URL: <https://mfr.mv/islamic-finance/overview-islamic-finance-in-the-maldives>.

40. Muslim Population by Country 2023. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/muslim-population-by-country>.

41. Mustafa Raza Rabbani, Shahnawaz Khan, Eleftherios I. Thalassinou. FinTech, Blockchain and Islamic Finance: An Extensive Literature Review.

International Journal of Economics and Business Administration. 2020. Volume VIII, Issue 2. pp. 65-86. URL : <https://ijeba.com/journal/444>.

42. Shariah Page. Your Questions Answered. URL: <https://myethis.com/shariah-page>.

43. Social Responsibility. Our Social Responsibility. Boubyan Bank's Role in Building the Community. URL: <https://boubyan.bankboubyan.com/en/explore-boubyan/social-responsibility/>

44. The Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions(AAOIFI). URL : <https://aaoifi.com/?lang=en>.

45. The Future of the Global Muslim Population. Region: Middle East-North Africa. URL : <https://www.pewresearch.org/religion/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-regional-middle-east/>

46. The World Bank. Global Islamic Finance Development Center. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/global-islamic-finance-development-center>.

47. Total value of Islamic finance assets worldwide from 2012 to 2021 with a projection for 2026. URL: <https://www.statista.com/statistics/1090815/worldwide-value-of-islamic-finance-assets/>

48. UAE Fintech Report 2021. URL: <https://fintechnews.ae/wp-content/uploads/2021/07/UAE-Fintech-Report-2021.pdf>.

49. Vision of the Arab Monetary Fund 2040 and its Five-Year Strategy 2020-2025. URL: https://www.amf.org.ae/sites/default/files/publications/2022-08/vision_40_en.pdf.

50. Zakat Policy. LaunchGood. URL: <https://www.launchgood.com/zakatpolicy>.

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин ім. Б.Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки

ЗАСТАВНИЙ Андрій Романович

Роль ісламських фінансів в глобальній економіці

спеціальність: 051 – Економіка
освітньо-професійна програма – Міжнародна економіка

Кваліфікаційна робота за ступенем вищої освіти «магістр»

Частина 2

ДОДАТКИ

Додаток А

Найкращі ісламські фінансові установи світу за версією Global Finance 2024 [22]

Глобальні переможці	
Найкраща ісламська фінансова установа	Kuwait Finance House
Найкращий ісламський корпоративний банк	Kuwait Finance House
Найкращий ісламський роздрібний банк	Al Rajhi Bank
Найкращий ісламський банк для KCB	Boubyan Bank
Найкращий ісламський банк для ESG	Abu Dhabi Islamic Bank
Найкращий ісламський приватний банк	Dukhan Bank
Найкращий банк Sukuk	CIMB Islamic Bank
Найкращий ісламський інвестиційний банк	GFH Financial Group
Найкращий менеджер ісламського фонду	Sidra Capital
Найкращий ісламський банк малого та середнього бізнесу	Maybank Islamic
Найкращий менеджер ісламських активів	Al Rajhi Capital
Найкращий ісламський постачальник торгового фінансування	Maybank Islamic
Найкращий ісламський такафул	Etika Takaful Berhad
Найкращий ісламський постачальник проектного фінансування	Kuwait Finance House
Переможці в регіонах	
Азії	Maybank Islamic
Близький Схід	Al Rajhi Bank
Переможці-країни	
Бахрейн	Bank ABC Islamic
Бруней Даруссалам	Bank Islam Brunei Darussalam Berhad
Єгипет	ADIB Egypt
Індонезія	Bank Syariah Indonesia
Йорданія	Jordan Islamic Bank
Кувейт	Boubyan Bank
Малайзія	Maybank Islamic
Марокко	Umnia Bank
Оман	Bank Nizwa
Пакистан	Meezan Bank
Катар	Dukhan Bank
Саудівська Аравія	Al Rajhi Bank
Шрі-Ланка	Amana Bank
Туніс	Al Baraka Bank Tunisia
Туреччина	Kuveyt Türk Katılım Bankası
OAE	Abu Dhabi Islamic Bank

Додаток Б

Показники ісламських фінансів та економічного розвитку окремих країн, 2023 р.*

Країна	ВВП (млрд \$)	Населення (млн)	ВВП на одну особу (тис. \$)	Активи ісламських банків (млрд \$)	Ринок сукук (млрд \$)	Ринок такафул (млрд \$)	Частка ісламських фінансів у банківській системі (%)
Малайзія	432,82	33,4	12958,68	219,42	262,0	6,2	44,5
Саудівська Аравія	1067,0	36,0	29638,89	586,3	160,0	19,9	72,0
ОАЕ	504,17	10,2	49428,43	175,6	93,0	3,4	26,0
Бахрейн	43,2	1,8	24000,00	83,5	38,0	1,8	27,0
Кувейт	163,8	4,5	36400,00	125,3	49,0	2,3	35,0
Туреччина	853,5	86,5	9867,05	65,7	33,0	1,4	7,5
Єгипет	403,4	109,3	3690,76	34,5	22,0	1,2	10,0
Йорданія	50,8	11,1	4576,58	12,1	5,3	0,5	15,0
Марокко	141,1	37,5	3762,67	8,6	4,2	0,4	5,0
Індонезія	1320,0	273,5	4826,33	88,5	78,0	2,3	10,0
Пакистан	349,0	240,5	1451,14	49,8	38,0	1,9	15,0
Катар	220,0	2,9	75862,07	129,6	54,0	2,5	29,0

*Побудовано автором